

Editorial

Ο θεσμικός ρόλος του Συμβουλίου της Επικρατείας έχει μεταλλαχθεί. Για να αποκαταστήσει το κύρος του απέναντι στην πολιτική εξουσία, η οποία, ιδίως την περίοδο της δημοσιονομικής κρίσης, σχεδόν αδιαφορούσε για τις αποφάσεις του, και για να περιορίσει τον κίνδυνο μιας συνταγματικής αναθεώρησης των αρμοδιοτήτων του, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο προτίμησε να πάψει να αποτελεί ενοχλητικό θεσμικό αντίβαρο και να παίξει τον ρόλο του βολικού συνταγματικού δικαστηρίου που η πολιτική εξουσία θα επιθυμούσε να θεσπίσει. Αυτός είναι ο βασικός λόγος για τον οποίο, εδώ και μερικά χρόνια, το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει κάνει ό,τι είναι δυνατόν για να μονοπωλήσει τον δικαστικό έλεγχο των νόμων, συμπεριφερόμενο σαν συνταγματικό δικαστήριο, χωρίς όμως να είναι, και παρακάμπτοντας τον διάλογο με τα δύο ευρωπαϊκά δικαστήρια, από τον οποίο κανονικά θα έπρεπε να αναζητεί νομιμοποίηση στο πλαίσιο του συνταγματικού πλουραλισμού που επικρατεί σήμερα στην Ευρώπη. Οι μετασχηματισμοί του ένδικου μέσου της αναίρεσης αποτελούν προνομιακό πεδίο μελέτης της εξέλιξης και των ορίων της παραπάνω θεσμικής μετάλλαξης του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου.

Μοχλεύοντας ερμηνευτικά τις διατάξεις του άρθρου 12 του Ν. 3900/2010, την ψήφιση των οποίων είχαν προωθήσει οι ίδιοι, οι δικαστές της οδού Πανεπιστημίου αυστηροποίησαν περαιτέρω τις προϋποθέσεις παραδεκτής άσκησης της αίτησης αναίρεσης κατά τρόπο που συρρίκνωσε τους ίδιους τους λόγους αναίρεσης μόνο στα κρίσιμα νομικά ζητήματα ερμηνείας του δικαίου. Προέβαλαν δε ότι ο δραστικός περιορισμός της δικαστικής προστασίας στο πλαίσιο αυτού του έκτακτου ένδικου μέσου, του οποίου η συνταγματική κατοχύρωση είχε ήδη σχετικοποιηθεί με την αναθεώρηση του 2001, δικαιολογούνταν από την αδήριτη ανάγκη αποσυμφόρησης του Δικαστηρίου από τις χιλιάδες εκκρεμείς υποθέσεις. Ωστόσο, πίσω από την ανάδειξη αυτής της πραγματικής ανάγκης, η αντιμετώπιση της οποίας μπορούσε να επιτευχθεί με ηπιότερα μέσα και, ιδίως, με τον περιορισμό της ευχέρειας του Δημοσίου να ασκεί αιτήσεις αναίρεσης, κρύβεται μια επιπλέον προσπάθεια του Δικαστηρίου να εδραιώσει την κυριαρχία της συνταγματικής νομολογίας του στο εσωτερικό της διοικητικής δικαιοσύνης. Άλλωστε, τον στόχο αυτόν εξυπηρετεί και το άρθρο 2 του Ν. 3900/2010, το οποίο ορίζει ότι, εναντίον απόφασης διοικητικού δικαστηρίου που, εκδικάζοντας διαφορά ουσίας, κρίνει διάταξη τυπικού νόμου αντισυνταγματική ή αντίθετη σε άλλη υπερνομοθετική διάταξη, χωρίς το ζήτημα αυτό να έχει κριθεί με προηγούμενη απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, χωρεί ενώπιον του τελευταίου αίτηση αναίρεσης, κατά παρέκκλιση από κάθε άλλη διάταξη.

Η ακραία πρακτική οποιουδήποτε αναιρετικού δικαστηρίου να επιλέγει τα νομικά ζητήματα με τα οποία θα ασχολείται και όχι να επιλύει τα νομικά ζητήματα που τίθενται

ενώπιόν του θα το έφερνε αργά ή γρήγορα αντιμέτωπο με την αντίδραση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ). Έτσι, το Δικαστήριο του Στρασβούργου, αποκλίνοντας από προγενέστερες αποφάσεις του που κάλυπταν το Συμβούλιο της Επικρατείας, με αφετηρία την απόφαση *Τσιώλης κατά Ελλάδος* (αρ. 51774/17) άρχισε να δέχεται ότι η εξόχως συσταλτική ερμηνεία της προϋπόθεσης παραδεκτής άσκησης της αίτησης αναίρεσης σχετικά με την υποχρέωση επίκλησης αποφάσεων που αφορούν το ίδιο νομικό ζήτημα με το επίδικο, σε συνδυασμό με την απουσία προσβάσιμης συνολικής βάσης νομολογιακών δεδομένων και την έλλειψη επαρκούς αιτιολογίας της απόρριψης των αιτήσεων αναίρεσης ως απαράδεκτων, συνιστά υπέρμετρη τυπολατρία που εμποδίζει την εξέταση της ουσίας της υπόθεσης, κατά παράβαση του άρθρου 6, παρ. 1, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (βλ. και το [Editorial της 14.2.2025](#)). Μια σειρά σπασμωδικών αντιδράσεων, σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, κατά της παραπάνω νομολογιακής μεταστροφής του ΕΔΔΑ, απλώς εξέθεσαν τους εμπνευστές τους. Ο συμβιβασμός με την απόφαση *Τσιώλης κατά Ελλάδος* στην πρόσφατη απόφαση ΣτΕ Α' 1012/2026 μπορεί να αποτελεί ελιγμό και όχι ουσιώδη ανατροπή της νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας, πλην όμως καταδεικνύει την αμφίβολη βιωσιμότητα της θεσμικής μετάλλαξης που προωθεί αυτή η νομολογία και, πάντως, βάζει κάποια όρια στον υπερχειλή βολонταρισμό που τη χαρακτηρίζει.

Στην τεκμηριωμένη μελέτη του, ο Ιάκωβος Μαθιουδάκης υπενθυμίζει την εξέλιξη του δικαίου της αναίρεσης μέσα από τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας από το 2010 ως σήμερα. Πρώτα απ' όλα, καταγράφει τις προϋποθέσεις παραδεκτής άσκησης της αίτησης αναίρεσης, αντιπαραβάλλοντάς τες με τις προβλέψεις του γερμανικού Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, για να διαπιστώσει ότι οι αντιστοιχίες είναι μάλλον αποσπασματικές, παρότι το γερμανικό δίκαιο έγινε αντιληπτό ως πρότυπο του ελληνικού νομοθετήματος. Στη συνέχεια, ο συγγραφέας παρουσιάζει πορίσματα της νομολογίας του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 12 του Ν. 3900/2010, επισημαίνοντας διάφορες σημαντικές αποφάσεις του Δικαστηρίου του Στρασβούργου που οφείλουν να επηρεάσουν τόσο την ερμηνευτική πρόσληψη της διάταξης όσο και τον τρόπο εφαρμογής της. Ακολούθως, επικεντρώνεται στον ασκούμενο αναιρετικό έλεγχο, ανεξάρτητα από τις προϋποθέσεις παραδεκτού που προβλέπει το άρθρο 53 του Π.Δ. 18/1989. Μετά τη σταχυολόγηση και την αποτίμηση της σχετικής περιπτωσιολογίας, ο Μαθιουδάκης αφιερώνει το κυριότερο μέρος της μελέτης του στον εντοπισμό και την καταλογογράφηση των τάσεων διεύρυνσης του αναιρετικού ελέγχου, τις οποίες διακρίνει σε σημαντικές και ελάσσονες. Η σχετική ανάλυση είναι εξαντλητική και επιτρέπει στον συγγραφέα να διαπιστώσει ότι «[τ]ο Δικαστήριο (...) έκανε ορισμένα βήματα για την ελαστικοποίηση των προϋποθέσεων του παραδεκτού». Η αισιοδοξία αυτού του συμπεράσματος μετριάζεται, όμως, γρήγορα, αφού,

όπως παρατηρεί, «τα κενά στην προοπτική μίας πλήρως δίκαιης αναιρετικής δίκης» έχουν διατηρηθεί. Στο πλαίσιο αυτό, ο Μαθιουδάκης προχωρεί σε ενδιαφέρουσες προτάσεις προς το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, επισημαίνοντας ότι «[η] κριτική προς την νομολογία περί φραγμών στην αίτηση αναιρέσεως αποτελεί, υπό μία άλλη οπτική, έναν έπαινο στο Δικαστήριο. Αναδεικνύει την εμπιστοσύνη των πολιτών σε αυτό και την αναζήτηση της *ιδικής του* τελικά δικανικής κρίσης. Θα πρέπει το Δικαστήριο να επιδείξει στο σημείο αυτό πνεύμα απονομής ουσιαστικής δικαιοσύνης.».